

Многи људи у Европи слутили су шра носи четвртна и пета деценија двадесетог века. Француска интелигенција, прва на свету, слутила је тачније од свих осталих, и то остали су предвиђали и видели рат сукобе страховитих сразмера. Французи су слути јасно видели не само рат народу, него рат проблема. Дошао је грозан, убојитији но никада рат војсака и оружја, или изнад и испод тога рата стоје гужве проблема политичких, културних, спиритуалних, које прете човечанству сада, и за дugo још послије рата, пошто престане уништавање — тако драга реч данашњице — уништавање људи, предова, и свих тековина. Један од француза који је кога су слутње узнемиравале у целом бићу, зове се Анри Маси, а књига у којој су слутње и страхови дошли до израза, носи наслов Одбрана Запада. Реч запад значи ту суму културе и цивилизације европског Запада, а садржина књиге треба да буде аларм, затим дискурсивно и дебатно излагање свега разноразнога — гужва проблема — што иде прети, мавајује, поткопава, садржи, трује разара оно драгоцено запад духовно благо које имају у себи такозвани Запад. Ако би се читалац руководио насловом књиге, и тражио да чита о средствима начинима одбране Запада, морао би књигу читати натратке. Иако пред крај своје расправе, аутор можда и сам мало забуњен што се није строго држао главне теме, аутор почиње синтетисати, и наше изненађење, не синтетише из свога борбеног става, са браника Запада против кобног и опасног Истока, него синтетише компромисно, акоје компромисно, пред гужвом проблема: даље не ипак бити могућно да Запад и Исток пораде заједно на спасењу човечанства. Али то долази како наведосмо пред крај књиге. А књига широм и дужом, то је сама слутња, страх и узбуђеност сама по себи, плаховитост, престрљеност, жуч, крици осуде и гнушења, и уморни уздаси, аутор дела Анри Маси, књижевник је, идеолошки борац у области етичкој, и то като-личко етичкој, француски родољуб, претставник спиритуалистичке школе, али у овом свом делу никако не успева да се смири, да одели идеолошку критику од политичких својих слутњи и страхови. Опасност прети судбини западне цивилизације, другим речма, судбини човека*. Али у тој "опасности" писац назирие проблеме политичке природе пре свега, надмоћ политичку, не културну, Истоку, и то Истоку у најширем, и ако смемо рећи најдужем смислу речи Исток: сасвим близког, па даљег, па још даљег, па најдаљег. Исток за Масија почиње одмах ту, на Рајни, на међи француско-немачкој, могло би се рећи и на међи компактног католичанства према комплексима других вера.

Анри Маси има наклоност да суди и осуђује. Једна збирка његових огледа зове се Jugements. И друге његове књиге су помало то. Треба додати да аутор суђења и осуђења води и обавља са много документа и са исправно срећеном полемиком. Књига Масија о којој је овде реч, није француски срећена, ни француски доследно и логично вођена, израђена. Она није то по парадоксу! баш зато што је Маси француз. Маси француски проникљиво види зло, види проблеме свих категорија, са француском храброшћу дедуцира закључке, чита у тим закључцима неминовне ужасе и уништења, и не може да је миран као човек, ни срећен као човек у европској

писац. У пропasti Запада види он пропаст Француске, његове земље, и једне културе која има вредност неоцењиву. Слутње га кидају смртним мукама, бол је дубок и маси је често француз и човек кад би смео бити само судија и мислилац. Сабрао је ^{он} маси и у овом случају много зокумената, правих докумената, и наперио у проблеме сву своју интелигенцију, али није био у положају да суди ^{да} даовољно правде и мира јер је судио скоро искључиво оно што ^{Моја земља} ^{пристасост} неволи и чега се боји. Западу нема писац скоро ништа да замери а Исток баш никако не трпи, не воли не само Исток ^и као идеју и програме него ни Исток као човека. Ово последње је покушао на два места да поправи и порече. Ну ^{Маси} слутње и сувише сурово напада све европске мислиоце и писце који се заносе оријенталним идејама, и пропагују их. Још суровије удара по тим идејама. Умовања Истока одбације на свима линијама, у свима манифес-тацијама. Нигде трага о каквој ^{изненади} ^{компримисној} могућности западног са источним. Та-мо све не ваља, на Западу све ваља и може бити речи само о томе како да се одбра-ни позитивно од негативног хумано од монструозног жртва од разјапљене чејусти.

Пренесе писац понеком речју, али реч та се изгуби одмах у звоњењу на уз-
буну које никако не престаје у души писца, у слутњама писца. Препери у Масиу и
кроз његово перо једно велико бојање, од којег данас знамо, није се убојао ни Ма-
си, ни толики други. Страшило Масија данас је јасно: не вере, не културе, не ментали-
тети, не режими, него политички раст и дизање Истока. Стога, писац сваки час пот-
пуно заборављао на главни свој задатак: да брани Запад, него је с краја на крај сво-
је расправе само критиковao, осудjuvao, и страховао и слутио. У себи сигурно не једа-
ред промашујао: шта вреди онда да ~~се~~ Исток, од Рајне па до Јапана прими католи-
чанство и идеологију Запада, шта вреди то ~~која~~ ^{дам} величански раст преше и

Лак, морао је исправни Маси да замери пинешто и Западу.
Али те замерке су замерене Западу као Европи, дакле су истовремено замерке целој Европи и ~~онда~~^{само} наравно, ~~који~~ Немци и Руси не спадају у Исток, него у Европу. Немци су криви и опасност су, од Реформације и Лутера до Шпенглера и Кайзерлинга. Криви су, са западом, као Германо-латинштина, а са Истоком као славено-германштина. Криви су и опасни наравно и Руси. ~~Јапан~~ није крив али Јапана се Маси боји. Пун је злих и кобних слутњи. Крви православац Фотије крив је за Аењина. Интелектуални славенски тип је наставак хиндуског типа. Толстој је крив за Кину Син Јат Сина, а немачка Реформација личи за Син Јат Сина лично, који је изашао из протестантских универзитета, и пример је "шта чини од Кинеза западна култура која није католичка".

сталеки исток није криј, још нијекрив али Далеког истока се Маси боји, гледа га, види га интелектом, слути. ~~што се признајати још~~ до документовано слути. Маси треба подвучи никада није апсурдан, иако каже и тврди смеле ствари у смелим комбинацијама. За све има аргумент и добру француску главу. Ипак, давно нисмо видели добру хранцуску главу тако нервозну, добар француски тексте праву књижевност, тако искидан наводима туђих мисли и интерпретацијом тих текстова без узимања у обзир оданље су ~~написани~~ кад су писани да ли дотични аутори нису у међувремену сами изменили своја мишљења и поправили своја тврђења. Маси на пример све те текстове ~~доказанши~~

интерпретује чисто о обсиром на угрожени Запад, а се а све што је ко казао о Азији интерпретује тако као да је Азија увек значила то што значи данас, и што значи њему, Анри Масиу. и угроженом Западу. На крају, смеште с уга Маонга су Например врло су различне ствари у смислу историјском и национално

психолошком: момент кад су руски славјанофили ~~ко~~ половине 19-ог века окренули се ~~Азији~~, и кад се данашњи Совјети окрећу Азији. Или други пример, да кажемо: ~~Фихте~~ пишући у своје доба о Азији ~~ко~~, у смислу на који смо сви без разлике били навикнути, да је Азија "колевка вера и цивилизација" ~~Фихте~~ није могао имати у виду да је Азија треба сад да буде баш обратно од онога, треба да значи гроб цивилизација. ~~И често је~~ у свему само велика узбуђеност може извинити Масиа кад од најбољих и најоригиналнијих духовних Истока тражи да о европском Западу не смеју друкчије мислити но што тај Запад мисли, док Запад сме мислити о Истоку што год хоће. Уза ту узбуђеност треба још додати и егземплярно непознавање Русије и руског духа, од стране Француза. Маси који тако добро и тачно слути могао је бар слитити да неће бити згодно да он буквально тумачи текст Чаадајева ~~настала~~ ~~и Као~~ ћење од свога народа и земље, и као чисту фасцинацију Западом. Не само Русија, ~~изложила~~ него и даљи Исток учио је од Запада много, али се није њиме фасцинирао. Достојевски је студирао романе Француске и немачке, али је, знамо, писао романе чисто чисто и пречисто руске а о Западу је мислио бар толико рђаво колико Маси о Истоку. Петар Велики — знаће то добро и Маси — казао је да ће од Запада узе~~ти~~ што му треба, и онда ~~не~~ Западу окренути леђа.

Пажње су вредне у књизи Масија упоредне критичке синтезе идеја Запада и Истока. Маси ~~види~~ јасно и чисто ~~има~~ ^{у тој} идеје и функције њихове, нарочито у области филозофије и религије. ~~Али~~ ^{Али} идеје треба посматрати у појединим људима, или у класама. ~~Маси~~ писац располаже ~~јеси~~ даром исхватајући ^{и то је} психолога и даром француза за конкретан и прецизан израз. Тако је одлично оцењено и одлично речено: да је Рус човек "који се троши у празном". Наравно, искуство Масија о руском човеку води се ~~из посматрачког~~ из књига руских "западњака" Чадајева, Јерцена, затим из књига де Местра и де Вогијеа, и најзад из књига Достојевског и Горког. Није рђаво присти психолошке и друштвене информације из књига. У ~~добрим~~ У добрим књигама лежи сун штина, сва истина. Али ~~у том~~ је уједно и опасност од таквог информисања, кад онај који се информише добија ^у шаке много суштине, чисте отрове, рецимо а стоји ту са предрасудом, са несимпатијом, са страхом, са кобном слутњом. Но разуме се да Маси има и самоопсервацију, и да се местимично исправља и с друге стране осветљује што је казао и тврдио. Али некако срачунато ту другу страну осветљује увек накнадно, првом светлошћу осветљава прву страну. Нису стога од великог ефекта овакве његове изјаве: "речка опасност од Истока не подижем парници, Истоку уопште, не мислим на неотклоњиве антагонизме раса, него само оптужујем заблуде филозофске, моралне, социјалне, и сумњиви идеализам". Али пре те изјаве, и после ње, осећа читалац, да Масија муче баш раса и човек, а кроз човека, кроз расни колектив визија политичке моћи Истока, страх да ће политичка превласт донети нове оцене свих вредности и западних уз оне источне. Страх пред таквим слутњама нагони Масија да нам црта грожење ~~из~~ ^{од} најезде варвара, или искрено и поштено и врсту љубоморне туге ~~из~~ због свежих снага. Врло дојалан понекад, у среду својих тешких слутњи, Маси нам набраја ~~из~~ текстова из најбољих француских пера о томе: да је опасност више и осредња, јер се у

4

хаотичним масама Истока крију неслучене вредности. Њој речи, слуђене, иначе сви ти текстови, и књига Масеа, не би били написани. ~~и~~ ^{ске} све те неслучене и наслучене вредности, и сви оне ~~западне~~ филозофија, морална, социјална, ^{задруге} ~~источна~~ ^{западна} ~~које су~~ политички страх, у ~~источним~~ текстова и књига као што уостalom и мора би ~~ти над једнти~~ ^{богат, стреља} слутити рат. Идеолошке критике Масиа сваки час надвиче политички ~~страх~~ ужас. Његове филозофске и религиозне синтезе сливају се у нову синтезу, у политичку. Буда и Вишну и православље, Тагоре ^и Достојевски и Кајзерлинг постају политичка, значе политику, значе пропадање престижа Запада на Истоку, и политичку претенсију Истока у свету.

У ћоје тачке даље, Маси не види више Русију и биљневизам као главно, види страшни реп апокалиптичке ајдаје Истока, види Јапан. Шта су сада текстови евразијских Руса у Паризу и у Москви, шта и текстови Веданте, према конференцији Наназијатске лиге, \$926-те, у Нагасакију, и према текстовима Окакуре. Тога господина — Какузо Окакура — ми бисмо рекли да Маси не наводи до врло. ~~да~~ је писац дела Будење Јапана, Идеали Истока и чудне и у Европи прослављене Књиге о чају. Окакура одлично мисли и пише, нема сумње даровит један Јапанац, који има обичај да за све што каже гарантује Јапаном. У Књизи о чају, у по-глављу Таоизам и зенизам, има једна ванредна његова реч о вредности превода у књижевности: "...превод је као наличје броката, али су конци ту, али није ту тананост боја и цртежа." Ми бисмо рекли да је и ту гарантовао Јапаном, чију поезију, тврде знаци, нико не уме превести како треба. А са политиком и зебљама, ^{тврде} ^{а реч} ^{у великој обје} наличју Масиа има ~~своје~~ ^{своје} наведено у везе утолико што се ~~зма~~ ^{зма} чини да реч о бројату броката може служити као јапански одговор на тумачења Масиа о источних мудрих књига и других мудрости: о разним источним мудростима, не само јапанским, него и руским, православним: све је ту, али све је друкчије. Нећутим у ~~свој~~ књизи Масиа, како смо већ рекли, није главно оно што хоће да изгледа главно: мудрост филозофска и религиозна, него је главно политичка видовитост ~~сушти~~ Масиа. Јапан види Маси тачно онако како га приказује Окакура у Будењу Јапана. Ахоли, острвски усамљени Јапан, који је сачувао нагоне и традиције, затим слободни, национални и културни Јапан, који стоји суочен са целим светом, и који је "вратио срце целој Азији", како вели песник Тагоре. Тај и такав Јапан није заиста последни у реду свега онога што је, са разних Истока, инспирисало књигу Масиа. ~~Слуга~~ ^и и страх су ту, немир је ту, али оно очигледно невољење које Маси има за Русију и за Јапану, ^{и за Јапану} није ту. Јапан је даљи у рату и у миру. Затим, вера у Јапану није православље, дакле хришћанство ^{а не} ~~не~~ не католичанство. Филозофија Јапана, која је сва религиозна, не може се не свидети човеку религиозног духа какав је Маси. Маси дакле ~~покушава~~ једну осећај надахнуће да покушава једну синтезу Запада у Европи и Истоку — оног далеког. Редитије "Религије и филозофије Запада и Истока не искључују се сасвим, пошто једне и друге теже ојачају религиозног духа у свету, и уједињењу човечанства". То је једна лепа медитација Масија на маргини његових немира и слутњи. Али немири, виде преко медитације да се по-~~најују~~ ^{најују} ^{који је} ^{религија} ^и ^{филозофија}, политичка власт Истока и Запада само искључују апсолутно искључују. И зато Одбрана запада није књига која ~~поправља~~ синтези западних и источних религија, него је ~~важна~~ књига која има на је писана ^{због} идеја Окакуриних. Окакура

5

наиме није могао да нађе никаквих додира између Јапана и Европе и њеног Запада пада, под политичких метода и устројства војске, до најфинијих области укуса и мистичких осећања. Он тврди да је симетрија тако цењена у Европи, досадна Јапанцима од артистичког укуса. Прича како у Јапану не једе и меша чај са увек нѣним, свежим, дивно белим штапићима, и са иронијом се сећа старог по-родничног сребра на Западу Европе, док пију чај мораји се сећати свих мртвача који су се тим кашикама служили.

Треба забележити да Маси, ~~није~~ за одбрану Запада, није био кадар могао наћи добрих и јаких средстава у цивилизацији и времену у име чије одбране је књигу написао. Он се окреће Средњем веку и сећа се какву је снагу прављања друштвом имала католичка црква у та минула столећа. Католичка црква нам се чини једини моћ способна да рестаурира праву цивилизацију". И кад то каже Маси обухвата рестаурацијом и Азију. "Не ради се о том да се Азија латинизира, него да се христианизира". Занимљиво је запитати, када је у моменту писања последње реченице Маси рачунао Русију, у Азију или у Европу. А занимљиво је такође, у вези са оном реченицом, цитирати једну реч Гандијеву, добро познату реч Гандијеву: "Европа није хришћанска". Кад се даље читају старнице Масија о католичанству и његовим јевентуалистичким мисијама, постаје јасно да је те странице писао ~~не занесени католик~~, него дубоко забринут Европљанин. Дај је Маси једну завидну синтезу о позитивним квалитетима католичанства: ~~којима~~ су прва начела о реду и стабилности у друштвеном животу. Нада се вероватно Маси, умирије се том идејом: да би католичанство кад би се вратиле његове средњевековне организаторске моћи, да би оно могло сабити у редове цивилизовану Европу, и укротити Азију. Са идејом о Средњем веку није Маси усамљен. Та идеја је данас свуда по Европи. И Енглези имају ту струју, и не само међу побожним презбiterijanцима, него међу социологима и књижевницима. Французи и Италијани имају је већ као католици. Рус Бердјајев је написао запажену и на неколико језика преведену књигу Нови Средњи век. Има доста симптома који говоре за ту ~~иши~~ ~~такву~~ обнову. Техником смо, дакако, све даље од Средњег века или друштвени морал у појединим земљама, и међународни морал у свету траже валију за нечим моћно организаторским у спиритуалном смислу. Симптоми врсте су књиге Бердјајева и Масија. Само, Бердјајев је писао своју књигу са религиозним миром, а Маси са политичким немиром. Код Бердјајева су наде ~~на~~ ~~да је већи~~ религиозно преобрађење света, код Масија слутње да иде припаст Европе и страх од, рецимо, Окакуре. Постоје развио друштвено филозофску идеју да је одбрана Запада могућна једино тако ако Европа сама у себи обнови своје добре снаге ~~и~~ са том својом идејом не иде у католичку цркву, него стаје пред Паназијатску лигу. Ри западни народи имају да се вежу у компактну целину бранилаца европске цивилизације. Маси не каже који су ти "нариди", да ли три католичка народа на Западу, да ли сви католици Европе, да ли сви цивилизовани народи Запада, али сећа да ово, или оно, или треће може бити слабо према оном чудовишном Истоку и према Паназијатској лиги. Тражи дакле још нешто или некога, и налази везивача и ~~са~~ ~~савезника~~ у цркви каква је била у Средњем веку, ~~једна~~ и свакија.

6
А каква је била? ~~безмalo~~ једна у Европи, и вели Маси ~~найјачи~~ спиритуални и политички фактор. Дакле; спиритуални и политички напоредо. "Оно што Европи треба, то су свеци, они велики свеци какве је имао Средњи век у тешке и мрачне дане хришћанства, свеци који су аскетском и политичком генијалношћу знали триумфовати над свима, па и над самим папама". Дакле, аскетство и политичка генијалност, ~~пак овдје~~ додуше, имали смо и ми Срби, у Средњем веку, једног таквог свештеника који је сједињавао аскетство и политичку генијалност, и вљао нарјду и себи. Само ми данашњи људи, иако знамо Средњи век као историју, не разумемо људе Средњег века, и ~~не~~^{суштине} знамо да ли им је и папама и свецима за политичке триумфе требала и спиритуалност и аскетство, или им је довољна била политичка генијалност, и свим оним што прати политичку генијалност а није из категорије спирита и аскезе.

Дали било како било у Средњем веку, треба забележити да су у дане наших генерација слично мислили о ужасима политичких судара, и о спиритуалној тишини у човечјем животу ~~и~~ Маси и Окамура. Маси пун слутњи и ~~страха~~ за духовна добра Европе, вуче Запад под окриље цркве: "јер је она Истина, и у њој су речи живота које могу све народе излечити". Окамура, у својој чудној ~~Књизи онају,~~ коју је Маси мислио да не треба узимати у обзир и цитирати, горко се наје због победе Јапана над Русијон. "Европа је презирала Јапан док се бавио суптилним уметностима, а сматра га цивилизованим откад је извршио покоље на манџурским бојиштима"....

Данас Запад и Исток су у ватри и ратном сатирању, а Маси и Окамура, ако су још живи, ~~вероватно:~~ питају се: ко ће бити јачи.

Болнички гемпакан.